

Nr 90.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående befrielse för förre kronoarrendatorn K. J. Alm från viss betalningsskyldighet m. m.; given Stockholms slott den 13 februari 1931.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres franvaro:

GUSTAF ADOLF.

B. v. Stockenström.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 13 februari 1931.

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena friherre RAMEL, statsråden GÄRDE, HAMRIN, VON STOCKENSTRÖM, STADENER, GYLLENSWÄRD, LARSSON, HOLMBÄCK, JEPPSSON, HANSÉN, RUNDQVIST.

Departementschefen, statsrådet von Stockenström anför:

Jag torde få anmäla en ansökan från förre kronoarrendatorn Karl Johan Alm om erhållande av viss ersättning av statsmedel. Innan jag redogör för ansökningens innehåll, torde jag böra nämna följande.

Genom kontrakt den 7 januari 1921 antogs Alm till arrendator av kronoegendomen 3/4 mantal Solvalla nr 5 jämte Vittensten nr 1, ett torp, i Faringe socken av Stockholms län för tiden från och med den 14 mars 1921 till den 14 mars 1928 mot en årlig arrendeavgift av 2,100 kronor samt på

villkor i övrigt, bland andra, att arrendatorn ställde godkänd borgen för arrendevillkorens fullgörande under arrendetiden.

Egendomen, som har en areal av 128,705 hektar, därav 53,266 hektar tomt, aker och äng, 75,361 hektar avrösningsjord och 0,078 hektar impediment, har varit föremål för arrendeuppskattning åren 1919 och 1925. Vid förstnämnda förrättning bestämdes arrendevärdet till 1,540 kronor. Vid förrättningen 1925 uppskattades sagda värde — under förutsättning att ny ladugård och nytt stall uppfördes, därför kostnaden, oavsett virke, beräknades till 6,180 kronor — till 2,130 kronor.

Före arrendetidens utgång blev Alm tillfrågad, huruvida han önskade arrendera egendomen för ytterligare ett år. Han förklarade sig villig härtill, ehuru mot betydligt nedsatt arrendeavgift men med åtagande att under detta arrendear fullgöra vissa förbättringsarbeten å egendomens stall och ladugård. Den 14 mars 1928 hade något avtal ännu icke kommit till stånd, men Alm fortsatte det oaktat med egendomens brukande. I maj 1928 tillställdes Alm därefter förslag till arrendekontrakt, avseende, enligt beslut av domänstyrelsen, tiden 14 mars 1928—14 mars 1930, enligt vilket arrendet skulle utgöra 1,200 kronor för år, varifrån Alm emellertid ägde avräkna dels 700 kronor för arbete med reparation av stallet och ladugården, dels ock det belopp, Alm visade sig hava utgivit för från domänstyrelsen inköpt material, som för arbetet vore erforderligt. Emellertid förmädde Alm icke skaffa godkänd borgen för arrendevillkorens fullgörande, och kontraktet blev därför icke underskrivet. Kronan uppsade då Alm att avflytta den 14 mars 1929, och, när Alm trots uppsägningen kvarbodde å garden, blev han därifrån avhyst.

Under arrendetiden hade Alm ingått som delägare i dikningsföretaget »Solvallahossens torrlägningsföretag», vilket fullbordades under år 1928. Efter ansökan av Alm hemställde Kungl. Maj:t i proposition nr 229 till 1930 års riksdag, att Alm måtte befrias från honom såsom arrendator av egendomen påförd andel, 2,535 kronor 84 öre, i lån från statens avdikningslånefond till berörda företag. I propositionen erinrades bland annat därom, att Alm icke hunnit draga någon nytta av företaget, varjämte framhölls, hurusom Alms ekonomiska ställning vore mindre god. Riksdagen biföll propositionen (skr. nr 178/1930).

I nu förevarande ansökan anhåller Alm att av statsverket utbekomma 14,200 kronor. Såsom grund för denna sin hemställan anför han i huvudsak följande.

Alms arrende, 2,100 kronor om året, hade varit oskäligt högt. Egendomen hade varit i bristfälligt skick och lidit mycket av vatten, varför skörden varje år blivit så gott som värdelös. Då därtill kommit prisfall å jordbruksprodukter och höga skatter, hade Alm måst till arrendets betalande upplåna medel av sina svärföräldrar. Dessa hade härigenom blivit ruinerade och torde nödgas gå ifrån sin ärvda gård, om icke Alm genom att återbekomma något av vad han utgivit sattes i stånd att hjälpa dem. Då ett årligt arrende av 1,400 kronor hade varit skäligt, anhöll Alm att

aterfå vad han enligt denna beräkningsgrund i arrende för mycket erlagt eller, för sju år, 4,900 kronor. — Efter det Alm blivit uppsagd från arrendet, hade han låtit till den 4 mars 1929 utlysa auktion å sin löseegendom. Den 3 i sistnämnda månad hade emellertid på begäran av länsstyrelsen all Alms egendom belagts med kvarstad för fordringar till sammanlagt belopp av 8,100 kronor, nämligen 2,600 kronor för Alms andel i kostnaden för ovan omförmälda torrlägningsföretag, 400 kronor för utskylder, 2,100 kronor för arrende för tiden $\frac{14}{3}$ 1928— $\frac{14}{3}$ 1929 och 3,000 kronor för husröta. Sedan en utomstående person deponerat det belopp, till säkerhet för vilket kvarstaden lagts, 8,100 kronor, hade auktion ägt rum den 25 mars 1929. Kvarstaden hade emellertid orsakat Alm en förlust av 3,310 kronor, nämligen dels 2,500 kronor genom att den först utlysta auktionen måst inställas, dels ock 810 kronor, som Alm måste betala såsom extra ersättning för att få kontant redovisning för auktionen. — Genom att Alm förskottsvis nödgats betala de torrlägningskostnader, från vilkas gäldande Alm sedermera av riksdagen befriats, hade Alm, som för att skaffa penningar varit tvungen att sälja viss löseegendom, lidit en förlust av, lågt räknat, 2,500 kronor. — Som Alm icke från domänstyrelsen erhållit erforderligt virke för de å egendomen under året $\frac{14}{3}$ 1928— $\frac{14}{3}$ 1929 planerade bättringsarbetena, hade Alm icke kunnat utföra sagda arbeten. De brister, som därigenom kvarstått vid Alms avträde, hade Alm efter åläggande av syn måst betala med 900 kronor. — Alm hade kvarstannat å egendomen efter den 14 mars 1928 på grund av förespeglingar om förmånligare arrendevillkor än de dittills gällande. Att det Alm i maj 1928 förelagda kontraktförslaget icke underskrivits hade berott på ovisshet rörande betalningsskyldigheten för torrlägningsföretaget. Sedermera hade Alm måst för året $\frac{14}{3}$ 1928— $\frac{14}{3}$ 1929 betala ett arrende av 2,100 kronor. Vidare hade Alm erlagt skatter för samma år till belopp av 900 kronor jämte indrivningskostnader, vilka utgifter Alm skulle undsluppit, om han avflyttat redan den 14 mars 1928. — Slutligen hade Alm utfört arbeten vid egendomen till ett värde av 1,340 kronor samt vid sitt tillträde av arrendet inlöst en till 1,000 kronor värderad vattenledning, som den nye tillträdaren icke vore villig att i sin tur lösa av Alm. Då egendomens värde höjdes genom att vattenledning funnes å garden, ansåge Alm, att kronan vore skyldig lösa vattenledningen.

Sedan utlåtande i ärendet infordrats från domänstyrelsen, har styrelsen jämte eget utlåtande av den 12 december 1930 inkommit med yttranden från länsstyrelsen i Stockholms län och domänintendenten i samma län. I ärendet har statskontoret den 12 januari 1931 avgivit infordrat utlåtande.

Domänintendenten upplyser, att Alm nekat underskriva det honom under år 1928 tillställda förslaget till arrendekontrakt med den motiveringen, att löftesmännen icke ville ikläda sig ansvar för återbetalning av hela odlingslånet till Solvallahamossens torrlägningsföretag. Då förhandlingarna därför avbrötos, framhåller domänintendenten, hade tiden varit så långt framskriden, att Alm haft rätt att ytterligare i fem år fortfara med arrendet på grund av det gamla avtalets prolongerande. Det förutvarande arrendebeloppet, 2,100 kronor, hade därför avkrävs honom. Nagon nedsättning i arrendeavgiften hade nämligen ej kunnat beviljas, då han ej godtagit det honom erbjudna arrendekontraktet. Alms stora förluster å Solvallahamossens

det torde, enligt domänintendenten, till stor del bero på Alms vägran att antaga det erbjudna arrendekontraktet. Om han antagit detta, hade han sluppit betala så stort arrende och hade delvis genom arbete med reparation blivit ersatt för en del av kostnaderna. Icke heller hade han då drabbats av kvarstaden och andra liknande kostnader. Under för handen varande omständigheter föreslår domänintendenten, att Alm måtte beviljas nedsättning i och restitution å arrendet för året $^{14}/_3$ 1928— $^{14}/_3$ 1929 med 1,400 kronor.

Länsstyrelsen, som åberopar domänintendentens yttrande i huvudsak, framhåller för egen del, att Alms ersättningsanspråk syntes länsstyrelsen i stort sett ogrundade. Under förmälan att arrendeavgiften för egendomen för året $^{14}/_3$ 1929— $^{14}/_3$ 1930 utgjort allenast 700 kronor och för åren $^{14}/_3$ 1930— $^{14}/_3$ 1932 800 kronor för år, anför länsstyrelsen emellertid vidare.

Det torde icke kunna bestridas, att den Alm enligt arrendeavtalet åvillande arrendeavgiften, 2,100 kronor, med hänsyn till nuvarande pris å jordbruksprodukter måste anses hava varit väl hög. Ifrågavarande arrendeavtal ingicks nämligen år 1921, då arrendevärdet var väsentligt högre än nu. Med hänsyn härtill hade länsstyrelsen icke något att erinra emot det av domänintendenten framförda förslaget, att Alm medgäves nedsättning av arrendet för året $^{14}/_3$ 1928— $^{14}/_3$ 1929 till 700 kronor. Därest nedsättning beviljades, torde jämväl — vid det förhållandet att Alm fullgjort sin betalningsskyldighet till kronan — beslut om restitution böra meddelas.

Domänstyrelsen upplyser till en början, att på grund av från kronojordstyckningssakkunniga och vederbörande överjägmästare framkomna olika förslag till styckning och försäljning av egendomen frågan om dess disposition efter den 14 mars 1928 blivit fördröjd och egendomen måst utarrenderas i kortare perioder efter sistnämnda dag. Därefter anför styrelsen:

Som det gamla med Alm den 7 januari 1921 träffade arrendeavtal genom Alms kvarblivande vid egendomen efter den 14 mars 1928 utan att något nytt avtal kommit till stånd förlängts under ytterligare fem år till den 14 mars 1933 hade styrelsen ansett sig tvungen att av Alm utkräva skillnaden mellan det med Alm kontrakterade arrendebelopp, 2,100 kronor, och det belopp, varmed arrendet utginge under åren $^{14}/_3$ 1929— $^{14}/_3$ 1933.

Med undantag av ovanberörda skillnadsarrende hade Alm fullgjort sin betalningsskyldighet till kronan.

Ehuru styrelsen måste anse Alms ersättningsanspråk i stort sett ogrundade, hemställde dock styrelsen, på av länsstyrelsen anförda skäl, att Alm medgäves dels befrielse från erläggande av berörda skillnadsarrende, dels ock nedsättning av arrendet för året $^{14}/_3$ 1928— $^{14}/_3$ 1929 till 700 kronor, därvid, i händelse att nedsättningen beviljades, restitution å beloppet ifråga borde medgivas.

Statskontoret anför i huvudsak följande.

I likhet med de i ärendet hörda myndigheterna vore statskontoret av den uppfattningen, att den av Alm gjorda ansökningen icke rimligen kunde föranleda till annan eftergift från statsverket sida än restitution av viss del utav det arrendebelopp, Alm erlagt för tiden $^{14}/_3$ 1928— $^{14}/_3$ 1929, och befrielse från erläggande av skillnadsarrende för tiden därefter. De skäl,

som föranlett, att Alm i anledning av propositionen nr 229 till 1930 års riksdag medgivits viss befrielse från skyldigheten att gälda å de av honom arrenderade kronofastigheterna belöpande andel i lån från statens avdikningslånefond till Solvallahamossens torrlägningsföretag, syntes böra beaktas även då det gällde eftergift i avseende å arrendet för samma fastigheter. Härtill komme, att, såsom framginge av ansökningen, Alms ekonomiska ställning fortfarande syntes vara mindre god, samt att han hade hustru och fem barn att försörja. På grund härav ville statskontoret för sin del tillstyrka domänstyrelsens förslag.

Då frågan om efterskänkande av Alms betalningsskyldighet för ovan nämnda avdikningslån underställts riksdagen och den nu ifrågasatta eftergiften sammanhänge med nämnda spörsmål, ansåge sig statskontoret böra hemställa, att medgivande till sistberörda eftergift inhämtades från riksdagen.

Jämlikt 2 kap. 2 § andra stycket nyttjanderättslagen skall, därest vid arrende, gällande för viss tid, arrendatorn fortfarande med brukningen efter arrendetidens utgång och jordägaren ej inom två månader därefter anmodat honom att avflytta, avtalet anses förlängt på fem år. Med tillämpning av denna bestämmelse skulle Alm vara pliktig icke blott att för det år, han efter den 14 mars 1928 kvarsuttit å egendomen, erlægga samma arrendeavgift som den i kontraktet den 7 januari 1921 stadgade, eller 2,100 kronor, utan även att gent emot kronan ansvara för skillnaden mellan ett efter berörda grund utgående arrende för tiden 14 mars 1929—14 mars 1933 och det belopp, varmed arrendet för samma tid i verkligheten kommer att utgå. Huruvida nämnda lagrum kunde komma att anses tillämpligt i förevarande fall, torde emellertid icke kunna anses vara alldeles visst. Alms kvarstannande å egendomen efter den 14 mars 1928 synes, om icke helt så dock i väsentlig grad, vara föranlett av de mellan honom och kronan rörande ett fortsatt arrende då pågående förhandlingarna, enligt vilka arrendeavgiften skulle bliva betydligt lägre än den förut bestämda och arrendet allenast avse kortare tid, ett eller två år. Huru emellertid med förberörda lagrums tillämplighet än må förhålla sig, förefaller det icke vara i överensstämmelse med billighet att under nämnda omständigheter göra Alm ansvarig för arrendet för tiden efter den 14 mars 1929. Jag vill följaktligen i enlighet med myndigheternas tillstyrkan förorda, att Alm befrias från betalningsskyldighet för arrendet för nyss nämnda tid.

Vad angår arrendeavgiften för året 14 mars 1928—14 mars 1929 har densamma redan av Alm guldits med 2,100 kronor. Vad ovan anförts angående omständigheterna vid kontraktstidens utgång den 14 mars 1928 synes mig emellertid starkt tala för, att arrendet för nämnda år till beloppet nedsattes och Alm berättigas återbekomma motsvarande del av vad han utgivit. Mot den av myndigheterna föreslagna nedsättningen till 700 kronor har jag intet att erinra. Alm skulle då äga återbekomma 1,400 kronor, vilket belopp torde böra utanordnas från statens domäners fond.

För genomförandet av vad jag sålunda tillstyrkt torde erfordras riksdags-

Departements-
chefen.

gens medgivande. Vad Alm i övrigt anfört och yrkat hava de i ärendet hörda myndigheterna icke funnit vara förtjänt av beaktande. För egen del finner jag vad i ärendet blivit upplyst ej utgöra tillräcklig grund för vidtagande av andra åtgärder än de av mig nyss tillstyrkta.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att förre arrendatorn av kronoegendomen $\frac{3}{4}$ mantal Solvalla nr 5 jämte Vittensten nr 1, ett torp, i Faringe socken av Stockholms län Karl Johan Alm må *dels* befrias från betalningsansvar för arrendet för egendomen för tiden 14 mars 1929—14 mars 1933, *dels ock* berättigas att av det belopp, han erlagt i arrende för året 14 mars 1928—14 mars 1929, av statsverket återbekomma 1,400 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Joh:s Thygesen.